

Literatūras ceļvedis

Nr. 9/2020

Decembris

ISSN 2592-8392

Kā jau gada nogalē – Ziemassvētku gaidīšanas laikā – ierasts, mēs, “Literatūras ceļveža” veidotāji, vēlamies gan paši savu, gan jūsu pārdomu rosināšanai nedaudz atskatīties uz mūsu izdevuma aizejošā gada saturisko piedāvājumu. Šoreiz – pārdomas par grāmatu **žanriem un topiem**. Pārskatot 2020. gada numurus, redzam, ka aptuveni vienādās proporcijās saviem ieteikumiem esam izvēlējušies nozaru literatūru un daiļliteratūru. Prieks par aizvien pieaugošo, arī decembra numurā pārstāvēto, bērnu grāmatu aptvērumu, kur redzam gan latviešu oriģinālizdevumus, gan tulkojumus. Mūsu autore – māmiņas, lasot šīs grāmatas kopā ar savām atvasēm, rosina to darīt arī citus lasītājus, jo lasīšana kopā ar bērniem un grāmatu dāvināšana mūsu nākotnes lasītājiem ir ļoti svarīga grāmatas kā izdevumu veida nezūdamībai. Decembra numurā piedāvāts daudzpusīgs nozaru aptvērums, kā arī citvalstu rakstnieku tulkojumi. Īpašs prieks, ka ar decembra numuru sākam lasītāju iepazīstināšanu ar izdevniecības **“Dienas Grāmata” jaunajā prozas un literatūrzinātnes mijiedarbes projektā “Es esmu..”** publicētajiem romāniem. Tomēr lielākais gandarījums gada griezumā – par **latviešu autoru stāstu krājumiem** un visai plaši pārstāvēto **biogrāfisko literatūru un kultūrvēsturiskajiem apcerējumiem**. Lasot vai pārskatot abu pēdējo minēto žanru izdevumus, jāsecina – iespējams, tie ir divi ieteicamākie šī brīža literārajā piedāvājumā. Kāds tam pamatojums? Stāsti – jo mūsdienu lasītājam, kā aizvien biežāk dzirdams arī no kolēģiem, draugiem vai paziņām, grūti koncentrēties nopietnu, sarežģīti līdzdomājamu prozas darbu lasīšanai – īpaši šī, pasaulei tik sarežģītā, gada situācijā, bet, iespējams, arī nestabilās formulas “mājas-darbs-mājas” kontekstā. Turklāt mūsdienu latviešu autoru vidū tik pārliecinoši atdzimušais stāstu žanrs ir tematiski bagātīgs, ietilpīgs un plašu laika periodu raksturojošs – ir, no kā izvēlēties! Un vēl kāds lasītāju ieguvums – tā kā stāstiem parasti netiek pievienots izvērsts atrisinājums, lasītājam pašam ir dota iespēja iztēloties savu turpinājumu vai nobeigumu, tātad – pašam kļūt par autoru, kaut tikai savās fantāzijās. Savukārt biogrāfiskas un kultūrvēsturiskas ievirzes literatūra ir pašpietiekama, paliekoša bagātība un vērtība, kuras rosināto tematiku nereti ir vēlme izziņāt tālāk, piemēram, iepazīt citas saistīta satura grāmatas un tīmekļa publikācijas vai iegūt motivāciju jauniem maršrutiem savas valsts apceļošanai. No pieredzes gan piebilstams, ka šis literatūras žanrs pie mums parasti atnāk tikai ar laiku. Un kādu var arī nemaz neuzrunāt, jo – cik atšķirīgi esam mēs paši, tik atšķirīga ir mūsu literārā izvēle. Tomēr, stāvot pie grāmattirgotavu izgaismotajiem skatlogiem vai izvērtējot izdevēju piedāvājumu daudzveidīgajos tīmekļa resursos, iesakām aizdomāties un kritiski izvērtēt visu pieejamo informāciju par konkrēto izdevumu. Šādu iespēju nav mazums – piemēram, sociālajās vietnēs pieejamās literatūras gardēžu interešu grupas. Pirkotāko grāmatu *topi* – tie gan, mūsaprāt, nereti mēdz būt krietni maldinoši un ne vienmēr uzticami, jo daudz kas no tā, kas tiek iegādāts konkrētā brīdī sabiedrībā vai medijos skaļi izskanējuša autora uzvārda, efektīvi nostrādāta mārketinga vai pārliecinoša grāmatas vizuālā noformējuma iespaidā, nemaz jau vēl nav izlasīts, tātad – kas zina, varbūt var sekot arī vilšanās... Pārskatot “Literatūras ceļveža” saturu, gandarījums secināt, ka, vienlaikus nenoliedzot daudzu populāro grāmatu saturisko vērtību, mūsu izdevumā visai maz nonākušas grāmatas no pirktāko grāmatu *topiem* – un labi, ka tā, jo par tām jūs uzzināsiet jebkurā gadījumā. Visdrīzāk šīs *topu* grāmatas tāpat jau nonākušas daudzu bibliotēku vai privātajos grāmatplauktos. Allaž esam vēlējušies, un lielā mērā tas arī īstenojies, pavēstīt par mazāk popularizētiem izdevumiem – ja kaut daži no tiem izrādās arī jūsu uzmanības vērti, “Literatūras ceļveža” misija ir īstenojusies.

Sagatavotāji:

LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas mācībspēki: nodaļas vadītāja, profesore Ieva Kalniņa, lektore un pētniece Sigita Kušnere
LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas Baltu filoloģijas maģistra studiju programmas studente Linda Stūrmane
Literatūras blogere Līva Alksne
LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas ekspertes Astra Šmite, Zane Krūmiņa un Zane Rozīte
LNB Komunikāciju departamenta izstāžu projektu vadītāja Anda Boluža
LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītavas galvenie bibliogrāfi Līga Goldberga un Toms Herings
LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra projektu koordinatore Anda Saldovere, nozaru informācijas eksperte Elita Vīksna, galvenās bibliotekāres Māra Jēkabsone, Madara Freivalde un Solvita Ozola

Seko un dalies ar
#lnblv

Facebook.com/lnb.lv
Twitter.com/LNB_lv
Instagram.com/lnb.lv
© Latvijas Nacionālā
bibliotēka, 2018

Atbildīgā par izdevumu: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra projektu koordinatore Anda Saldovere

Korektore:

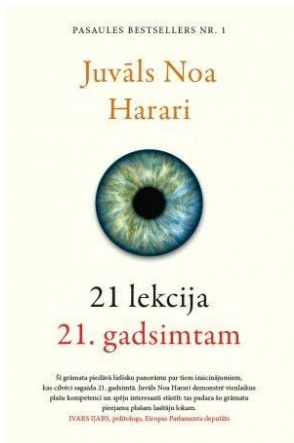
LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Māra Jēkabsone

Maketētāja:

Enija Lukumiete

Grāmatu vērtējumos saglabāts vērtētāju individuālais stils

Zane Rozīte:

[Harari, Juvāls Noa. 21 lekcija 21. gadsimtam.](#) Rīga : Jumava, 2020. 334 lpp. ISBN 9789934204340.

Izraēliešu filozofa un vēsturnieka Juvāla Noa Harari darbs "Sapiens: cilvēces īsā vēsture" par cilvēces vēstures attīstību – no uguns iegūšanas līdz kiborgu radīšanai – dažu gadu laikā kļuvis par pasaules mēroga bestselleru, kuru izlasīti ieteikuši arī tādi pazīstami cilvēki kā Baraks Obama, Bills Geitss un Marks Zakerbergs. Tehnoloģiju un mākslīgā intelekta attīstība, demokrātijas bojāeja un sabiedrības sociālo struktūru ietekmējošās institūcijas – tā ir arī tagadnei un cilvēces tuvākajai nākotnei veltītās jaunās grāmatas "21 lekcija 21. gadsimtam" dominējošā tematika. Aplūkojot tādus galvenos mūsdienu sabiedrību ietekmējošos globālos procesus kā mākslīgā intelekta izplatību, reliģiskais fundamentālisms, migrācija, klimata pārmaiņas, nacionālisms, karš, privātuma zudums, autors mēģina izvērtēt, kādi izaicinājumi sagaida mūsdienu sabiedrību un kā to rosināt par šiem jautājumiem diskutēt. Grāmata ir 21 tematiskās esejas apkopojums par tādām tēmām kā darbs un tehnoloģiju ietekme uz darba vietu samazināšanos, reliģija un zinātne, migrācija un kultūru sadursme, sekulārisms kā jaunā reliģija, viltus ziņas, terorisms un sabiedrības provocēšana, vienlīdzība. Patiesībā – šīs esejas ir provokāciju pilnas. Piemēram, reliģiju autors pielīdzina viltus ziņām, ar kurām cilvēks sadzīvojis tūkstošiem gadu, ticot eņģeļiem, dēmoniem un raganām. Tomēr tieši reliģija nereti bijusi cilvēci vienojošs faktors arī cēliem darbiem. Tāpat Harari uzskata, ka tehnoloģiju attīstība novedīs pie miljoniem darba vietu izzušanas un "nederīgas cilvēku šķiras" izveidošanās, ko varētu novērst par algotu darbu definējot, piemēram, bērna audzināšanu ģimenē. Darba pēdējā sadaļā uzmanība veltīta izglītībai, ko Harari uztver kā galveno cilvēces balstu, lai saglabātu cilvēku spējas veidot tehnoloģijas, nevis būt tehnoloģiju ietekmētiem un vadītiem.

Darbs piedāvā daudzpusīgu un filozofiski analītisku skatījumu uz mūsdienu pasaules strauji mainīgo vidi un procesiem un bagātina lasītāja spējas šos procesus novērtēt pēc iespējas kritiskāk, liekot lietā intelektu un radošumu. Harari ir intelektuālis, vēsturnieks, Jeruzalemes Ebreju universitātes Vēstures fakultātes profesors, pazīstams autors, kurš raksta par ekonomisko un politisko attīstību, kā arī populārākais Izraēlas autors Latvijā pēc pārdoto grāmatu skaita.

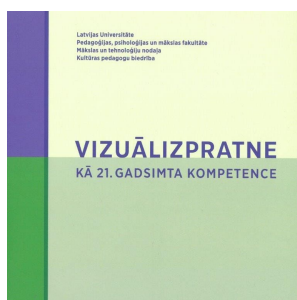
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/latviski-izdota-ietekmiga-domataja-juvala-noa-harari-jauna-gramata.a382073>

https://kultura.riga.lv/lv/kultura?target=news_item&news_item=notikusi-j-n-harari-gramatas-21-lekcija-21-gadsimtam-atversanas-svetki-6232

Atslēgvārdi:

cilvēces attīstība; sabiedrības un tehnoloģiju mijiedarbe; mākslīgais intelekts

Elita Viksna:

Avotiņa, Austras. Vizuālizpratne kā 21. gadsimta kompetence. Rīga : Latvijas Universitāte, 2019. 156 lpp. ISBN 9789934527555.

Dažādu veidu un formātu attēlus cilvēce pazīst un lieto kopš seniem laikiem, tomēr tikai 1969. gadā tika definēts jēdziens "visual literacy", ar to apzīmējot ar redzes palīdzību gūto kompetenci. Taču jau drīz šis formulējums tika apstrīdēts. Laika gaitā definīcijas ir mainījušās no ļoti šauriem līdz plašiem aprakstiem un no praktiskām līdz teorētiskām perspektīvām, taču šobrīd visizplatītākajā skaidrojumā teikts, ka "vizuālizpratne" (latviskais apzīmējums) ir prasmju kopums, kas ļauj indivīdam efektīvi atrast, interpretēt, novērtēt, izmantot un izveidot attēlus un citus vizuālos datus nesējus. Kāpēc tas ir svarīgi? Attēla saturs atpazīšana var aizņemt tikai 2–3 sekundes, tā paša attēla mutiska apraksta lasīšana aizņem 20–30 sekundes, bet balsī izteikts raksturojums – pat 60–90 sekundes. Attīstoties tehnoloģijām, vizuālās komunikācijas loma tikai pieaug. Turklāt saturs uztverei ļoti būtiska ir iepriekšējā pieredze un konteksts: attēli jānovērtē līdzīgi kā rakstītie teksti. Tāpat kā tekstu, attēlus var izmantot precīzi, apzināti, maldinoši vai neuzmanīgi un tos var interpretēt dažādos, pat pretrunīgos veidos. Tāpēc vizuālā valoda ir jāapgūst – kā jebkura cita valoda.

Diemžēl pašlaik vērojama pieredzes apmaiņas, kopīgas teorētiskās platformas un saiknes ar mūsdienu mācību programmām nepietiekamība gan Latvijas, gan Eiropas līmenī. Nolūkā aizpildīt šo plaisu Latvijas Universitāte sadarbībā ar Kultūras pedagogu biedrību izdevusi Austras Avotiņas sastādīto krājumu "Vizuālizpratne kā 21. gadsimta kompetence". Krājuma pirmajā daļā pirmo reizi latviešu valodā publicētas Eiropas Vizuālizpratnes vadlīnijas, kas izstrādātas ar mērķi radīt vienotu modeli izglītības programmu un mācību materiālu izstrādei. Dokumenta sagatavotāji piedāvā radošu un integrētu mācību metodiku, kuru iespējams viegli adaptēt un pielāgot katras valsts apstākļiem, tādējādi vadlīnijas būs nozīmīgs atbalsts Latvijas izglītības reformas īstenošanā, kā arī palīgrieks izglītības programmu sagatavošanā.

Izdevuma otrajā daļā apkopotas teorētiskas pamatnostādnes – Austras Avotiņas, Jurgas Šķilteras, Ingūnas Karlsones un Meldras Seveles esejas, bet trešajā daļā speciālisti ar pieredzi pedagoģiskajā darbā Agris Dzilna, Nora Vrubļevska, Juris Nikiforovs un Baiba Aļle piedāvā ieskatu dažādās mācību metodēs. Šajā daļā atrodams arī Marka Fričes sagatavotais glosārijs, kurā apkopoti vizuālizpratnes termini ar skaidrojumiem četrās Eiropas Savienības valodās: latviešu, angļu, vācu un franču. Izdevumu papildina pielikumi – pasākumu programmas un citāti no klasiķu darbiem.

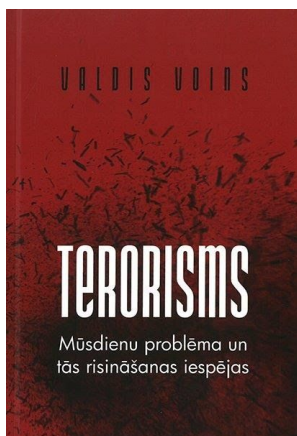
Izdevums noderēs skolotājiem, bibliotekāriem, bet būs saistošs arī plašākai sabiedrībai, jo palīdzēs gūt dziļāku ieskatu jautājumā par vizuālizpratni un tās nozīmīgumu.

<https://unesco.lv/lv/kultura/3-vizualizpratnes-nedela-notiks-gramatas-vizualizpratne-ka-21-gadsimta-kompetence-atklasanas-svetki>

Atslēgvārdi:

vizuālizpratne; vizuālā uztvere; vizuālā komunikācija; pedagoģiskās metodes

Zane Krūmiņa:

Voins, Valdis. Terorisms : mūsdienu problēma un tās risināšanas iespējas. Priekšvārda autors: Andrejs Vilks. Rīga : Jumava, 2020. 286 lpp. ISBN 9789934204050.

Runājot par pasaulē notiekošajiem procesiem, arvien biežāk nākas saskarties ar apzīmējumu "terorisms". Terorisma akti ir viens no smagākajiem pārkāpumiem pret visuniversālākajām cilvēces vērtībām – cilvēka cieņu, brīvību, solidaritāti, vienlīdzību, cilvēktiesību un pamatbrīvību izmantošanu. Patlaban vairākas Eiropas un visas pasaules valstis saskaras ar pieaugošiem terorisma draudiem. Pēdējo gadu laikā ir attīstījušies ne tikai terorisma draudi; parādījušās arī jaunas, bīstamas ar terorismu saistītas noziegumu tendences.

Tiesību zinātņu doktors Valdis Voins grāmatā "Terorisms: mūsdienu problēma un tās risināšanas iespējas", kuru laidusi klajā izdevniecība "Jumava", raksta par terorisma vēsturiskajām saknēm, cēloņiem, attīstību un tā mainīgo formu. Monogrāfija strukturēta divās apjomīgās nodaļās. Nodaļā "Terorisms kā politisko un ideoloģisko mērķu sasniegšanas līdzeklis" autors definē terorisma jēdzienu, skaidro tā būtību un mērķus. Voins analizē terorisma daudzslāņaino dabu, dažādās kategorijas un izpausmes. Otrajā nodaļā "Terorisma draudu potenciāls un noteicošie faktori Eiropā un Latvijā" aplūkoti terorisma finansēšanas, kā arī atsevišķu indivīdu un teroristisko organizāciju darbības psiholoģiskie aspekti. Voins raksta arī par terorisma draudu potenciālu Latvijā un Eiropas Savienībā. Autors parāda starptautisko organizāciju un apvienību koordinēto darbību vardarbīgā ekstrēmisma apkarošanā, uzsverot, ka terorisma draudu mazināšana ir kopēja starptautiska problēma. Veikta un apkopota arī rūpīga starptautiskā un nacionālā normatīvā regulējuma analīze terorisma apkarošanas un ierobežošanas jomā.

Grāmatā atrodams plašs faktogrāfisks materiāls, tā papildināta ar uzskatāmu ilustratīvo materiālu. Izdevumam pievienots detalizēts literatūras un izmantoto avotu saraksts. Jāpiemin arī grāmatai pievienotais, analītiskais profesora Andreja Vilka priekšvārds.

Grāmata adresēta plašam interesentu lokam – tiesībsargājošo un speciālo dienestu darbiniekiem, praktizējošiem juristiem un tiesību zinātņu studentiem, politologiem, valsts un pašvaldības iestāžu darbiniekiem, sociologiem; tā var būt saistoša arī ikvienam mūsdienu sabiedrības pārstāvim.

<https://jumava.lv/products/terorisms>

Atslēgvārdi:

terorisms; terorisma politiskie un psiholoģiskie aspekti

Līga Goldberga:

Skulme, Uga. Raksti : 1921-1940. Rīga : Neputns, 2020. 14 sējumi. ISBN 9789934565908.

2020. gadā izdotā Ugas Skulmes rakstu krājuma sagatavotāju komandā līdzdarbojušies vairāki mākslas nozares eksperti: sastādītāja – mākslas vēsturniece Astrīde Skulme, zinātniskā redaktore un ievada autore mākslas vēsturniece Stella Pelše, literārā redaktore Cilda Redliha, dizaina veidotāja – māksliniece Zane Ernštreite.

Uga Skulme (1895–1963) mākslas ekspertiem un interesentiem zināms kā latviešu gleznotājs un mākslas zinātnieks. Mācījies Jūlija Madernieka mākslas studijā (1913), Pēterburgā studējis jurisprudenci un arhitektūru, glezniecību apguvis pie krievu gleznotāja Kuzmas Petrova-Vodkina. Atgriežoties Latvijā, Skulme strādāja par mākslas pedagogu (1920–1941).

1921. gadā gleznotājs kļuva par progresīvās Rīgas mākslinieku grupas biedru, eksperimentēja ar modernisma idejām glezniecībā un publicēja mākslas kritikas rakstus un izstāžu apskatus. Skulmem bija centrālā loma Rīgas mākslinieku grupas ideju paušanā, viņš aplūkoja jauni izveidotās Latvijas valsts nacionālās mākslas jautājumus, modernisma ideju vietu tajā, atbrīvošanos no 19. gadsimta akadēmisma tradīcijām, vienlaikus izzināja kultūras mantojuma jautājumus.

Rakstu krājums sastāv no 14 sējumiem jeb burtnīcām. 12 burtnīcās hronoloģiskā secībā apkopotas Skulmes publikācijas grāmatās, krājumos un periodikā no 1921. līdz 1940. gadam; 1 burtnīca veltīta bibliogrāfijai un zinātniskās redaktore Pelšes rakstam un komentāriem; visas saistītās ilustrācijas apkopotas atsevišķā burtnīcā. Krājuma dizains ir lakonisks un funkcionāls. Skulmes burtnīcas ir vērtīgs izziņas materiāls mākslas vēstures pētniekiem – sējumos apkopoti 300 autora raksti, kas raksturo mākslas procesus mainīgā, kultūras un politikajām jomām spraigā laikposmā. Rakstos daudzpusīgi aplūkota glezniecība, grafika, grāmatu māksla, tēlniecība, pašmāju un ārzemju izstādes, kā arī kultūrpolitikas jautājumi par izglītību mākslas nozarē, muzeju un mākslas kolekciju finansējumu.

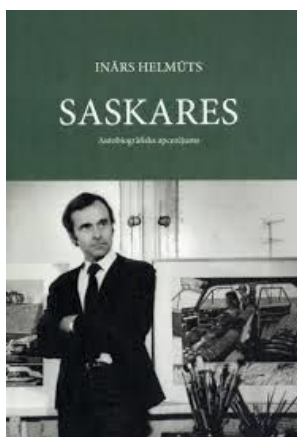
<https://www.punctummagazine.lv/2020/08/27/makslas-popularizetajs>

<https://satori.lv/article/mainiqsnemainiqs>

Atslēgvārdi:

Latvijas mākslas vēsture; 20. gadsimta māksla; modernisms mākslā; Rīgas mākslinieku grupa

Toms Herings:

Helmūts, Inārs. Saskares : autobiogrāfisks apcerējums. Cēsis : Sava grāmata, 2020. 320 lpp. ISBN 9789934582707.

Mākslinieks Inārs Helmūts savulaik piederējis pie redzamākajiem latviešu grafiķiem. Viņa darbi aplūkojami nopietnākajās latviešu grafikas kolekcijās, mākslinieks var lepoties ar vairākām starptautiskām godalgām. Helmūta vārds ieņēmis stabilu un paliekošu vietu Latvijas mākslas dzīves hronikās vairāku gadu desmitu laikposmā. Sākot jau no 20. gadsimta 60. gadiem, kad Helmūts pabeidza Latvijas Mākslas akadēmijas grafikas studijas izslavētā Pētera Upīša vadībā, līdz mūsdienām, kad pievērsies glezniecībai. Lai arī mākslinieka plašo sniegumu var saukt par veiksmīgu un stabilu, aizvadītā gadsimta totalitārās varas slogs vairākus viņa dzīves posmus tonējis arī tumšākās krāsās. Autobiogrāfiskais apcerējums ļauj izsekot grafiķa aktīvajai radošajai dzīvei un personīgajiem pārdzīvojumiem. Stāstījumu papildina daudz ilustrāciju un fotogrāfiju. Jo lielāku lasītāja interesi raisīs daudzie grāmatā atainotie saskares punkti ar pazīstamiem mākslinieka laikabiedriem, kā arī pagājušā gadsimta sarežģīto sabiedriski politisko apstākļu vēsturiskais ietvars.

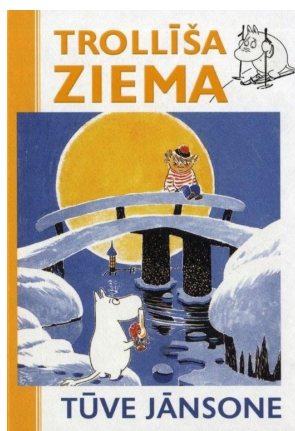
<https://www.savagramata.lv/product-page/saskares-autobiogr%C4%81fisks-apcer%C4%93jums-in%C4%81rs-helm%C5%ABts>

<https://www.janisroze.lv/lv/gramatas/dailliteratura/memuarliteratura-biografiski-apraksti/saskares-autobiografisks-apcerejums.html>

Atslēgvārdi:

Latvijas māksla; Latvijas grafika; Latvijas mākslinieki; Latvijas grafiķi; autobiogrāfijas

Astra Šmite:

Jānsone, Tūve. Trollīša ziema. No zviedru valodas tulkojusi Mudīte Treimane. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 126 lpp. ISBN 9789984367460.

Meklējot ko palasāmu bezsniega ziemai, ieraudzīju izdevniecības "Zvaigzne ABC" nesen pārīzdoto Tūves Jānsones grāmatiņu "Trollīša ziema". Izrādās, biju tikusi pie nepārspējamās lasāmvielas – lai arī iznākusi sērijā "Lasīt prieks", tātad adresēta bērnu auditorijai, tomēr saku ar pilnu pārliecību: "Trollīša ziema" noderēs arī pieaugušajiem. Lielajiem lasītājiem grāmata palīdzēs labāk izprast sarežģīto bērna izaugsmes ceļu, kā arī liks aizdomāties, cik vareni ir dabas spēki un kā tie veido mūsu dzīves ciklus.

Trollītis Mumins pamostas ziemā, kad viss apkārtējais viņam šķiet svešs un pat biedējošs: " .. trollītis Mumins bezpalīdzīgi iebrauca jaunā bīstamā pasaulē un pirmo reizi dziļi iegrima sniega kupenā". Sākumā viņš ir skumīgs un vientuļš, bet vēlāk satiek draugus un, iepazīs ziemu, spēj to iemīlēt. Lasot šo stāstu, atcerējos, ka bērnībā arī mēs, tāpat kā Tū-tikija, savēlām sniega pikas un sakrāvām ap svecēm: "Pikas bija caurspīdīgas un blāvi sarkandzeltenas – kā naktslampas abažūrs mājās".

Grāmatas autore mūs vada caur garajām un tumšajām dienām, kad jāiztiek bez saules, un kopā ar trollīti Muminu mēs it kā pirmo reizi ieraugām sniegu, ziemeļblāzmu, sastingušo jūru. Grāmata mums māca, ka bērnam jānodod laiks izprast apkārtējās lietas un norises vienatnē, jāļauj kļūdīties un atklāt brīnumaino pasaulē pašam.

Par grāmatas tulkojumu jāpateicas LNB darbiniecei Mudītei Treimanei. Iespējams, daži šī izdevuma lasītāji vēl atminas tālajā 1996. gadā veidoto izstādi agrākajās LNB telpās, kad trollīšu Muminu ģimene "viesojās" Latvijā. Arī šo izstādi rosināja veidot mūsu kolēģe – tulkotāja Jauku atgriešanos bērnībā trollīšu kompānijā – vienatnē vai kopā ar bērniem!

https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/45967-trollisa_ziema_6.html

Atslēgvārdi:

zviedru stāsti bērniem

Māra Jēkabsons:

Zaviļeiskis, Kaspars. Pilnīgs Šahs. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 140 lpp. ISBN 9789934087479.

KASPARS ZAVIĻEISKIS

pilnīgs Šahs

Mūzikas žurnālista (un nu jau arī rakstnieka) Kaspara Zaviļeiska otrā grāmata "Pilnīgs Šahs" piesaka sevi spilgti un uzrunājoši. Pirmā autora grāmata – "ParaPops jeb rozā brilles Siguldā" pie lasītājiem nonāca 2018. gadā un bija autobiogrāfisks garstāsts par pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem Siguldā. Otrā grāmata vēsta par nākamo desmitgadi – studentu dzīvi Rīgā 20. un 21. gadsimta mijā. Lai gan anotācijā teikts, ka šis izdevums ir mazāk autobiogrāfisks, nekā iepriekšējais, grāmatas saturs un izteiksmes veids mudina domāt, ka šī atruna nebūs īsti patiesa, jo pārāk daudz norāžu skar lietas, kas, pat autoru personiski nepazīstot, šķiet saistītas ar viņa interesēm un darbu mūsdienās.

LU students, žurnālists, melomāns, dīdžejs, dzejnieks... 20. gadsimta beigu un 21. gadsimta sākuma studentu dzīve un uzdzīve atklāta visā savā krāšņumā – piektdienas (un ne tikai piektdienas) vakaru ballītes, Vecrīgas klubi un bāri, Rīgas mikrorajoni un sabiedriskais transports, lietas, personas un attiecības – ikvienam, kurš savus studiju gadus aizvadījis gadsimtu mijā, aprakstītās situācijas būs absolūti atpazīstamas. Vispateicīgākā izdevuma mērķauditorija acīmredzami ir šodienas četrdesmitgadnieki, un, jāsaka godīgi, uz šo āķi – vētrainās jaunības atskatu – "uzkēros" arī es. Iespējams, lai gremdētos nelielā nostalgijā, bet varbūt – lai sajostos piederīga šai pagātnei. Taču grāmata būs interesanta ikvienam, kuru nebaida bohēmiska pieredze – vienalga, paša vai citu piedzīvota, vai tikai izsapņota. Izteiktu sižetisko līniju garstāstā veido seksuālie piedzīvojumi, kas ir neatņemama jaunības dienu biogrāfijas sastāvdaļa ikvienam. Sevis un otra meklējumi gan attiecībās, gan ārpus tām allaž sagādā kā patīkamas, tā ne tik patīkamas izjūtas, īpaši jaunībā, kad maksimālisms sit augstu vilni visās jomās – ja ballējas, tad līdz rītam, ja dzer viskiju, tad kamēr krīt, ja nodarbojas ar seksu, tad visur un vienmēr. Izdevuma erotisko noskaņu pastiprina uz grāmatas vāka skatāmā mākslinieka Aivara Vilipsōna grafika "Meitene".

Savdabīga grāmatas īpatnība ir tās valoda. Nav jau tā, ka šādā stilā rakstoši rakstnieki mūsdienās būtu retums, drīzāk otrādi – brīva un nepiespiesta, lietas īstajos vārdos nosaucoša, angļu valodas vārdus un izteicienus izmantojoša, ar izmeklētu un estētisku valodas stilu grāmata nevar lepoties, taču izmeklēta tā ir citā veidā – trāpīgais sarunvalodas izmantojums un arī diezgan veiksmīgi izmantotie tēlainie izteiksmes līdzekļi padara grāmatu viegli lasāmu un pat baudāmu. Grāmata lasās viegli un ātri, pat pārāk ātri, un, ja vien iespējams, iesaku to lasīt lēnām, lai varētu izgaršot, ja jūsu valodas garšas kārpiņām tas ir tīkami.

Tā kā grāmatas autors ir mūzikas žurnālists, nepārsteidz tekstā ievītās atsaucēs uz piemeklētiem mūzikas skaņdarbiem. Lai gan grāmatas galvenais varonis sevi piesaka kā diezgan izteiktu mūzikas gardēdi, vietumis viņa izvēle liek uzdot jautājumus. Viļus vai neviļus grāmata patiešām ieved mūzikas pasaulē un rada kārdinājumu noklausīties pieminētos gabalus. Lielisku soli šajā virzienā spērusi blogere Līva Alksne, kura kopā ar savu atskatu uz grāmatu piedāvā pašas izveidotu [skaņdarbu sarakstu "YouTube"](#) ar izdevuma saturā pieminētajām dziesmām. Patiešām iesaku to noklausīties, jo izvēlētās kompozīcijas palīdz izjust gan grāmatā atspoguļotos notikumus, gan laikmetu.

Noteikti šobrīd vaicājat: un kā tad paliek ar Šahu grāmatas nosaukumā, kam papildus šīs spēles gājieni izmantoti arī nodaļu nosaukumos? Man kā šaha nespēlētajai ir grūti atbildēt uz šo jautājumu, taču viens ir skaidrs – arguments, ka galvenā varoņa segvārds "Šahs" izvēlēts tādēļ, ka viņam ļoti patīk un padodas spēlēt šahu, īsti nepārlicina. Varbūt skan banāli, taču, manuprāt, šis nosaukums izvēlēts tādēļ, ka visa mūsu dzīve ir viens vienīgs šahs – vienalga, protam mēs to spēlēt, vai ne – katrs mūsu gājiena izraisa nākamo un katrā no gājieniem mēs paši nosakām, ar kuru figūru un uz kuru lauciņu doties. Šahs un mats – atvērts jautājums, gluži kā šī garstāsta beigas.

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/muzikas-zurnalists-kaspars-zavileiskis-sarakstiiis-gramatu-par-vetrain-o-jaunibu-tukstosqades-mija.d?id=52356817>

<http://lalksne.blogspot.com/2020/08/kaspars-zavileiskis-pilnigs-sahs.html>

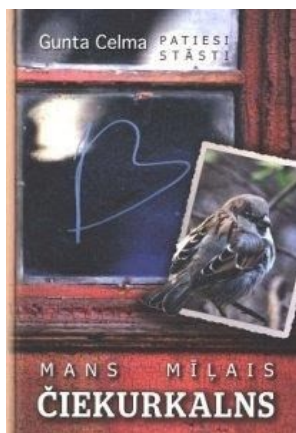
<https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lv/193471/kaspara-zavileiska-garstasts-pilnigs-sahs>

<https://gramatasirmanilabakiedraugi.wordpress.com/2020/08/03/pilnigs-sahs/>

Atslēgvārdi:

latviešu garstāsti; jaunības bohēma

Anda Saldovere:

[Celma, Gunta. Mans mīlais Čiekurkalns : patiesi stāsti.](#) Rīga : Madris, 2018. 239 lpp. ISBN 9789984319155.

Viens no maniem pēdējā laika atklājumiem – apbrīnojami saistoši un viegli lasāmais Čiekurkalna (kādreizējās Šreienbušas) stāsts. Ne pirmoreiz rokās nonāk grāmata, kuru atveru it kā tikai uz brīdi, lai intereses pēc ieskatītos, bet... nevaru nolikt, kaut gan steidzami lasāmo grāmatu saraksts sakrājies pagars. Labi, ka spēkā joprojām ir priekšrocība, ka šo manu lasīšanas rindu neviens "neuzrauga", un prioritātes izvēlos pati! Būs tikai loģiski, ja primāri grāmatu par Čiekurkalnu lasīšanai izvēlēties esošie vai bijušie šīs Rīgas apkaimes iedzīvotāji. Visdrīzāk viņi to jau izlasījuši, jo grāmata iznākusi pirms pāris gadiem. Tomēr vēlos šo kultūrvēsturisko izdevumu – tādu kā atmiņu eseju apkopojumu – vēlreiz izcelt no grāmatplaukta un ieteikt plašākam lasītāju lokam. Atmiņu stāstu apkopotājai, māksliniecei Guntai Celmai, kādreizējai čiekurkalnietei, manuprāt, veiksmīgi izdevies piesaistīt līdzautoru pulku, un, iekļaujot arī savas personiskās bērības un jaunības dienu atmiņas, sagatavot stāstu, kurš varētu iederēties arī par sava veida Rīgas "vēstures mācību grāmatu", izejot cauri vairāk nekā simts gadu periodam. Stāstījumā veiksmīgi savijas apkaimes vēsturiskais fons sasaistē ar citiem Rīgas rajoniem, arhitektūra, ielu un māju vēsture, personiskas laikmeta liecības, atmiņas un emocijas. Uzzinām aizraujošus faktus par vairākiem ievērojamiem cilvēkiem, kuru saknes savijušās ar Čiekurkalnu. Pateicoties savam ģeogrāfiskajam novietojumam, varam tikai mēģināt iztēloties, kāds būtu Čiekurkalns tagad, ja nebūtu piedzīvoti 50 skarbie padomju perioda gadi... Piebilstams, ka krājuma sagatavošanā piedalījušās arī Rīgas Centrālās

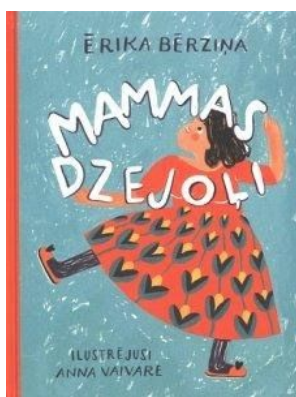
bibliotēkas Čiekurkalna filiālbibliotēkas darbinieces. Atmiņu krājumu papildina kvalitatīvas fotogrāfijas no čiekurkalniešu personīgajiem arhīviem. Grāmatu iesaku visiem tiem, kuri ir samērā skeptiski pret kādu no pilsētas apkaimēm, ja tā šobrīd nevar lepoties ar izcilu infrastruktūru vai lepnām privātmājām (kaut gan Čiekurkalnā arī tādas šobrīd tiek celtas vai renovētas, bet arī agrāko laiku koka arhitektūra ir apjūsmošanas vērtā). Ja jums ir brīvas dažas stundas un vēlme doties pastaigā svaigā gaisā, iesaku izvēlēties šarmanto "Čiekurkalna līniju un šķērslīniju republiku" – iespējams, jūs uz to paskatīsieties citām acīm. Un, ja paveiksies (kā man), varbūt izdosies aprunāties ar kādu no grāmatas varoņiem. Bet varbūt, ja izdosies sameklēt, varēsiet brīdi atpūsties uz leģendārajiem brāļiem Irbītēm veltītā piemiņas soliņa. Jau gaidu pavasari, kad esmu apņēmusies doties Čiekurkalna pastaigā ceriņu ziedēšanas laikā!

<http://www.virja.lv/lv/gramata/mans-milijais-ciekurkalns-patiesi-stasti/9834.html>

Atslēgvārdi:

Rīgas apkaimes; Rīgas vēsture un kultūrvēsture; Čiekurkalns

Madara Freivalde:

Bērziņa, Ērika. Mammās dzejoļi. Rīga : liels un mazs, 2020. 54 lpp. ISBN 9789934574498.

Dzejoļi mūsmājās ir ļoti iecienīti. Ieraudzījusi jauno dzejoļu krājumu, ilgi nedomājot, to aiznesu mājās, lai ar šo jaunumu iepazīstinātu arī savus dēlus. Kad grāmatu lasīju priekšā saviem 4 un 3 gadus vecajiem bērniem, abi smējās un dzīvoja līdz ikvienam dzejolim. Vecākajam dēlam vislabāk iepatikās "Brokastu dzejolis", bet jaunākajam – "Ielas stāsti".

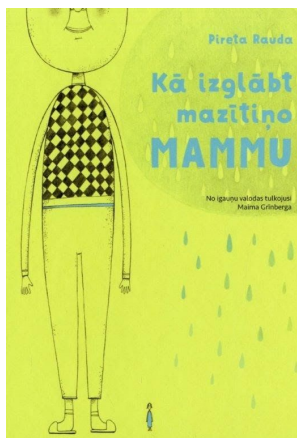
Iespējams, krājuma veiksmē ir tas, ka dzejoļos stāstīts par ikdienišķām situācijām, ar kurām ir saskārusies ikviena mamma un ikviens bērns. Mums, pieaugušajiem, tik ļoti gribas visu izdarīt ātrāk un pareizāk, taču tas ir pilnīgi normāli, ja bērns, ejot uz dārziņu, pa ceļam paspēj apstāties – izpētīt katru kukaini un lapu, vai mēģina saprast, ko dara kaķis, kamēr neviens nav mājās.

Dzejoļi ir lieliski piemēroti arī pirmsskolas vecuma bērniem, jo tie ir īsi un spēj noturēt bērna uzmanību. Košās un krāsainās Annas Vaivares ilustrācijas dzejoļus atdzīvina un ļauj bērniem (un ne tikai bērniem) tos izdzīvot pilnībā. Mamma šajā dzejoļu krājumā ir galvenais tēls, kurš caurvij katru dienu, katru situāciju un notikumu. Mamma bērnus nomierina, viņa arī iepriecina un samīļo. Lai mamma vieglāk tiktu galā ar visiem ikdienas pienākumiem, iesaistās arī tētis un vecvecāki – autore nav piemirsusi iekļaut arī viņiem veltītus dzejoļus.

<https://www.youtube.com/watch?v=1NNOIRieitY>

Atslēgvārdi:

latviešu bērnu dzeja

Rauda, Pireta. Kā izglābt mazītiņo mammu. Rīga : liels un mazs, 2020. 113 lpp. ISBN 9789934574474.

Igauņu rakstniece un grāmatu ilustratore Pireta Rauda bērnu auditorijai ir labi zināma. Viņas jaunākā grāmata "Kā izglābt mazītiņo mammu" ir brīnišķīgs stāsts par puisēnu Sanderu, kurš dzīvo divatā ar mammu. Abu ikdienu norit kā daudziem citiem, taču līdz mirklim, kad mamma paliek pavisam maziņa – gluži kā lego vīriņš. Sanderam nu jākļūst patstāvīgam un jāpalīdz mammai tikt galā ar mājas darbiem, bet pats galvenais – mazītiņo mammu nepazaudēt. Lai mamma būtu drošībā, puika ņem viņu līdzi uz skolu. Līdz šim viss skolā noritējis kā ierasts, taču pēkšņi sāk pazust skolasbiedru mantas. Nevienam nav skaidrs, kas īsti notiek! Sanderam šī situācija liekas gaužam nepatīkama, taču tā kļūst vēl skumjāka, kad mazītiņā mamma tiešām pazūd. Sanders ir ļoti sabēdājies, taču suns Neris nāk palīgā un palīdz Sanderam lego klucīša izmēra mammu atrast. Sanderam neapzinoties, Neris kļūst par ļoti svarīgu un nozīmīgu tēlu turpmāko notikumu attīstībā. Visā stāsta darbības laikā saglabājas intriga – vai mamma atkal atgriezīsies normāla izmēra cilvēkā. Neskatoties uz to, ka grāmatā ir tikai pāris galveno tēlu, ikviens no tiem ir iederīgs, jo autore spējusi lieliski iezīmēt katra tēla raksturu, īpašības un nozīmi šajā piedzīvojumā.

Stāsts ir paredzēts pamatskolas vecuma bērniem, taču es to ieteiktu izlasīt arī pieaugušajiem, jo grāmatā ļoti izjusti aprakstītas mātes un dēla attiecības, līdzcīvēku attieksme pret viņiem neizdevīgiem un apgrūtināšiem notikumiem, mīlestība pret dzīvniekiem, jaunu draugu iegūšana, drosme, uzdrīkstēšanās un... pat lāčus mīlošu dāmu klubiņa darbība.

Andas Bolužas viedoklis:

Zēns, vārdā Sanders, pēkšņi pamana, ka viņa mamma ir sākusī samazināties, līdz vienu dienu viņa ir sarukusi līdz maza legovīriņa lielumam! Viņš uzņemas rūpes par mazītiņo mammu – gulēšanai uztaisa gultu no sērkokociņu kārbīņas, krūzītei izvēlas zobu pastas korbīti, segu uzmeistaro no puķaina auduma gabaliņa. Nevēloties atstāt mammu vienatnē, ņem viņu līdzi uz skolu. Kad Sanderam klasē noslēpumaini sāk pazust klasesbiedru lietas, vienā brīdī arī mammas mugursomā vairs nav. Mirklī, kad zēnu pārņem izmisums, negaidīti uzrodas palīgs, kas gatavs uz visu, lai Sanderam palīdzētu. Vai, šķetinot vienu pavedienu pēc otra, viņiem izdosies atrast un izglābt mammu no izdzišanas?

Lieliskās igauņu rakstniece Piretas Raudas stāsta pievilcību veido fantastiskie tēli un metaforas, kas šķitīs vienlīdz interesanti gan bērniem, gan pieaugušajiem. Viņa rada un ilustrē pasauli, kurā suņi atzīstas mīlestībā mēnesim, dāmas satiekas lāčuku klubiņā, bet uz kāzu tortes gozējas trīs figūriņas – līgavainis ar divām sievietēm. Šie tēli ir amizanti, aizraujoši un daudznozīmīgi. Piemēram, Sanderam mamma kļūst arvien mazāka, jo zaudējusi ticību sev. Viņa atzīst: "Man visu laiku ir sajūta, ka es ne ar ko netieku galā." Daudziem vecākiem ir pazīstama šī sajūta, kad liekas – savas dzīves vairs nav, ir tikai pienākumu un darbu jūklis. Grāmatā pasaule rādīta no vairākiem skatpunktiem, tā nav garlaicīga, vienmuļa vai drūma. Kamēr mamma šaubās par sevi, Sanderam ir skaidrs, ka "mammucei vajadzēja saprast – par spīti tam, ka viņa ir slima un viņai reizēm neizdodas ēdiens, par spīti tam, ka viņai ir bail no suņiem un viņa vienmēr nokavē klases vecāku sapulces, – viņa ir foršākā un jaukākā mamma pasaulē."

"Kā izglābt mazītiņo mammu" ir aizraujoša un dzīvesgudra pasaka, kas palīdz bērniem atrast un novērtēt mīlestību. Grāmatā lasītājs sastopas ne tikai ar sievieti rūķīša augumā, bet arī neredzamo zēnu un viņa mammu, kuras galvu apņem biezs, necaurredzams mākonis. Te skraida arī klaiņojošs suns, kuru Sanders iercauc par Neri. "Mans vārds ir Neris! No šī brīža man ir vārds! Jutu, ka aiz laimes sāku trīcēt pie visām miesām. Es biju Sanderam Neris". Grāmatas skaistāko atziņu pauž tieši suns: "Man liekas, ka, lai kādu mīlētu, nav obligāti gulēt viņa istabas kaktā uz vatētas segas. Nav jānēsā kaklasiksna vai uzpurņi. Gluži pretēji, mīlēt var arī no attāluma. Bez kaklasiksna, bez uzpurņa, bez aizsargpotēm un ķepas došanas."

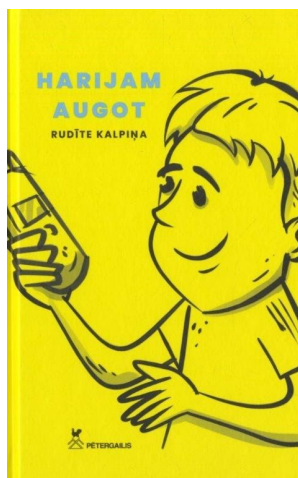
<https://www.lsm.lv/raksts/dzive-stils/vecaki-un-berni/ka-izglabt-mazitino-mammu-izdevniecibas-liels-un-mazs-jaunums-mazajiem-lasitajiem.a367005>

<https://satori.lv/book/ka-izglabt-mazitino-mammu>

Atslēgvārdi:

igauņu stāsti bērniem

Anda Boluža:

Kalpiņa, Rudīte. Harijam augot. Rīga : Pētergailis, 2020. 110 lpp. ISBN 9789984335162.

Grāmata ir stāsts par mazu, ārkārtīgi komunikablu un runātīgu puiku, vārdā Harijs. Kā tas puikām raksturīgi, ziņkārības dzīts Harijs mēdz sastrādāt dažādas blēņas. Grāmatas autore Rudīte Kalpiņa divpadsmit īsos stāstos aprakstījusi Harija, viņas dēla, sastrādātās blēņas, kas labi raksturo tehnoloģiju attīstību.

Lai gan bērnu nedarbi mēdz sagādāt raizes un pat "sirmus matus" vecākiem, tiem piemīt arī šarms un komiskums, ko pēc laika ir pat patīkami atcerēties. Pasaule mainās, bērni aug, līdzī mainās arī viņu blēņas. Mazā Harija nodomi ir labi. Piemēram, viņš vēlas apsveikt pazīstamus un nepazīstamus cilvēkus Ziemassvētkos, un šim mērķim liek lietā prasmi apieties ar mammas telefonu. Telefons noder arī, lai piedalītos televīzijas erudīcijas spēlē vai segtu interneta spēlītes izmaksas. Nedarbi tiek atklāti vien tad, kad mobilā telefona numurs ir nobloķēts vai saņemts pāris simtu latu liels rēķins. Grāmata ļauj izsekot tehnoloģiju attīstības vēsturei – no iespējas pasūtīt sudraba medaļu pa pastu (Harijs daudz nedomā un izvēlas Dārza un Ugunsdzēsēju medaļas) līdz ceļojuma rezervēšanai "Tallink" mājas lapā. Labu gribot, Harijs uzaicina uz mājām arī "Lattelecom" konsultantu. "Omīte jau bija izdzērusi savu svēto rīta kafiju un apēdusi divas saldskābmaizes šķēles ar sviestu, kad atskanēja durvju zvans." Harija mamma tikmēr vēl naktskrekļā "stājusies pie darba pienākumu pildīšanas interneta vidē un tālāk sevis sakopšanā nebija tikusi". Izrādās, jaunais cilvēks modernā uzvalkā pie durvīm ir konsultants, kurš pēc Harija pieteikuma ieradies apmācīt pārsteigto omīti datorprasmēs.

Ikdienišķās situācijas labi raksturo ģimeni kā aktīvu sabiedrības šūniņu, un ģimenes taču ir tik dažādas. Stāsta pievilcība ir atsvaidzinošais skatījums uz dzīvi no komiskās puses. Vecākus nereti nodarbina jautājums, kā attiekties pret bērnu aizraušanos ar viedierīcēm. Kalpiņas grāmata neiezīmē viedtālrunu postu un izvairās tukši pretnostatīt cilvēciskās attiecības un tehnoloģiju vēsumu. Jaunajā laikmetā ir "lietotņu okeāns un izvēles – starp pieskaršanos un nepieskaršanos, starp spiešanu, glaudīšanu un slidināšanu un daudzām nejaušām, kā arī gribētām un negribētām kustībām". Līdzīgi arī dzīvē sastopas vairākas paaudzes un daudz dažādu pieredžu, pasaule mainās, bet tās centrā joprojām svarīgs ir ģimenisko attiecību siltums.

<https://www.tvnet.lv/7125684/musdienu-jauno-latviesu-attieksme-pret-dzimto-valodu-ir-bistama-tas-pastavesanai>

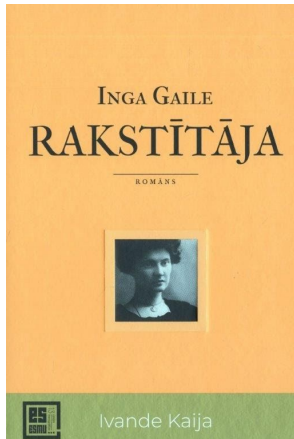
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/rudites-kalpinas-harijam-augot-jauna-gramata-par-viediericu-raisitam-komiskam-situacijam.a372674/>

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/izdota-rudites-kalpinas-gramata-harijam-augot.d?id=52495889>

Atslēgvārdi:

latviešu stāsti; Z paaudze

Ieva Kalniņa:

Guile, Inga. Rakstītāja. Ivande Kaija. Rīga : Dienas Grāmata, 2020. 215 lpp. ISBN 9789934595158.

Ingas Gailēs jaunais romāns "Rakstītāja" ir jau otrais iznākušais prozas darbs sērijā "Es esmu...", kuru veido apgāds "Dienas Grāmata" (līdzdarbojoties rakstniecei Gundegai Repšei un dzejniecei, izdevniecības direktorei un redaktorei Dacei Sparānei-Freimanei). Sērijas pirmais romāns, kā zināms, ir Andra Zeibota "Krauklis" par dzejnieku Jāni Ziemeļnieku. "Es esmu..." ir rakstnieku un literatūrvēsturnieku romānu un pētījumu sērija par latviešu rakstniekiem. Romāna "Rakstītāja" centrālā persona – rakstniece ar pseidonīmu Ivande Kaija. Precīzāk, Ivande Kaija inspirējusi Ingas Gailēs pārdomas par sievietes-rakstnieces sarežģīto situāciju ģimenē, sabiedrībā, attiecībās ar tekstu. Pirmais romāns par sievietes-rakstnieces stāvokli un iespēju vai atteikšanos sekot savam talantam bija Reģīnas Ezeras romāns "Nodevība" (Rīga, Zvaigzne ABC, 2004). Abos darbos nozīmīga ir sievietes ikdiena, viņas centieni savienot rakstīšanu ar ikdienas rūpēm un ģimeni.

Ivande Kaija (īstajā vārdā Antonija Lūkina, dzimusi Meldere-Millere, 03.10.1876.) pazīstama kā rakstniece un sabiedriskā darbiniece. Rakstnieces biogrāfijā allaž tiek iezīmēti divi zīmīgi viņas dzīves dati: 1921. gada 7. aprīlī Kaija piedzīvoja smagu insultu, pēc kura tika daļēji paralizēta un zaudēja runas spējas; 1942. gada 2. janvārī pēc traģiska satiksmes negadījuma rakstniece mirst. Tieši ar šī nelaiemes gadījuma aprakstu Inga Gaile sāk savu jauno romānu – Ziemassvētku vakarā kāds vācu karavīrs uzbrauc rakstniecei brīdī, kad viņa dodas uz baznīcu. Romāna darbība netradicionāli tiek būvēta pretējā virzienā – no dzīves beigu posma uz sākumu, līdz sākums un beigas saplūst. Pēc negadījuma Kaijas ķermenis ir cietis, bet domas un atmiņas darbojas kā agrāk. Gaile romānā necenšas poetizēt ne Kaijas nāvi, ne slimību – traģiskajā dzīves beigu posmā viņa ir viena, jo vīrs ir miris, meita Beļģijā, savukārt viena dēla pretrunīgā dzīve beidzas Krievijā Otrā pasaules kara laikā, bet otru dēlu nacisti nosūtījuši ārsta darbā uz Ugāli. Slimošanas periodā Kaija bez citu palīdzības nespēj ne rakstīt, ne paēst, vēlāk gan šīs prasmes daļēji tiek atgūtas, turklāt jau kopš jaunības rakstniece pamazām zaudē dzirdi, tādēļ nespēj turpināt studijas ārzemju universitātēs un vēlāk ir spiesta sazināties vien rakstveidā. Kad Gaile pamazām aizvadījusi lasītāju līdz Kaijas dzīves sākuma gadiem, uzzinām, ka nākamās rakstnieces pirmās bērnības atmiņas saistās ar pāršanu un vecāku dzimumatiecību vērošanu, kas rada pirmās psihiskās traumas un ir iemesls vēlāk viņas daiļradē dominējošajai sievietes seksualitātes apzināšanās tematikai. Daudzus zīmīgus Kaijas dzīves notikumus, piemēram, atpazīstamākos rakstnieces romānus "Iedzimtais grēks", "Jūgā", "Sfinksa", "Dzintarzeme", Gaile savā romānā piemin vien garāmejojot, vairāk viņu interesē, ko varēja domāt un just izglītota 20. gadsimta sākuma latviete, kura pārvalda krievu, vācu, latīņu, franču, angļu un itāļu valodu, apceļojusi daudzas valstis, mācījusies ārzemju universitātēs. Kāda ir modernas sievietes vieta sabiedrībā, un kā šie jautājumi sasauca ar šodien. Gaile meistarīgi atklāj arī rakstnieces un rakstīšanas saistību ar seksualitāti; sievietes vēlmju noraidīšana pastiprina arī sarežģījumus attiecībās ar vīru. Latviešu literatūrā šī delikātā tēma līdz šim ir noklusēta, iespējams, plašākam lasītāju lokam atklājusies vien Džona Faulza romānu tulkojumos.

Savu stāstījumu par rakstnieci Gaile veidojusi, akcentējot Kaijas dzīvē dominējošās pārdomas un jautājumus; romānā iekļauti arī rakstnieces vīra, bērnu, kalpones un medmāsu viedokļi par rakstnieci, kā arī Kaijas dienasgrāmatu fragmenti. Ievērojama vieta Kaijas atmiņās un pārdomās atvēlēta arī viņai tuvajiem draugiem un domubiedriem Rainim un jo īpaši Aspazijai, kā arī mūsdienās aizmirstai rakstniecei Klitijai un draudzenei Korinnai, kura vēlāk Krievijā tiek nošauta. Tādējādi romānā nolasāms sievietes un rakstnieces liktenis plašākā Latvijas kultūras kontekstā.

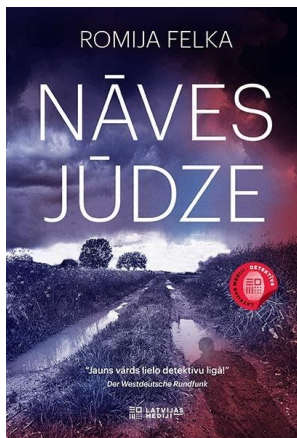
Romānā "Rakstītāja" kaismīgi izskan jautājums, ko nozīmē būt rakstniecei toreiz un tagad, bet jo īpaši – ko nozīmē būt sievietei toreiz un tagad.

https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/uzrakstii-loti-pa-istam-ar-romanu-rakstitaia-iepazistina-inga-gaile_a378451

<https://www.punctummagazine.lv/2020/11/25/tu-esi-sekss>

Atslēgvārdi:

latviešu romāni; sieviete-rakstniece; femīnais diskurss

Felka, Romija. Nāves jūdze. No vācu valodas tulkojusi Sigita Kušnere. Rīga : Latvijas Mediji, 2020. 447 lpp. ISBN 9789934158452.

Eiropas, tostarp Latvijas, lasītāji ir iecienījuši skandināvu kriminālromānus un to autorus: dāņus Jusi Adleru-Olsenu, Lēni Koberlēnu un Agneti Frīšu, norvēģu zvaigzni Jū Nesbē, somieti Sallu Simuku, islandieti Arnaldu Indridasonu. Viņu daiļdarbi pat ieguvuši savu apzīmējumu – skandināvu *noir* romāni. Kā būtiska romānu atmosfēras veidotāja vēstījumos izmantota ziemeļu daba – tumsa, sniegš, atstatums starp ciemiem, vientuļas salas.

Vācu rakstniece Romija Felka par savu romānu vidi izvēlējusies Elbmāršas kopieni. Tie ir Vācijas ziemeļu – Lejassaksijas – ciemati, kuri izvietojušies gar Elbas un Ilmenavas kanāliem; pati Elbmārša atrodas netālu no Hamburgas. Ja gar Elbas kanālu ciemati saplūst kopā, tad dziļāk zemes iekšienē attālumi starp tiem ir lielāki: te raksturīgi purvāji un grāvji, upju attekas. Apgabals ir līdzens, jūtams Ziemeļjūras tuvums, bieži vērojama migla un lieli vēji, lietus. Nedaudz pietuvināti skandināvu *noir* romānu stilam satura tēlainības un noskaņas paspīgtināšanai arī vācu rakstniece savā romānā izmanto ziemeļniekiem raksturīgus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – gan lietu un miglu, gan vēju: darbojošās personas miglā neredz celtnes, baidās pazaudēt ceļu, vējš ir tik liels, ka, meklējot pazudušu cilvēku, ārā dodas tikai vīrieši, un sievietes laukā nemaz nelaiž. Tradicionālās apgabala saimniecības nozares ir zirgkopība, jātnieku sports un augļkopība: populāri ir ābeļu un ķiršu dārzi. Īpaša loma romānā atvēlēta ābeļu audzēšanai un selekcijai, bet pēc ilgāka laika mājās atgriezušos policisti sagaida viņas zirgs. Tāpat kā dzīvē, arī romānā tradicionālās nozares pamazām nomaina tūrisms un māju celtniecība pilsētniekiem. Romāna autore Felka prot izveidot spilgtus raksturus un ticami parādīt noziegumus veicinošu vidi. Noziegumus šeit neīsteno svešinieki – tie ābeļdārzos notiek labi pazīstamu kaimiņu un ģimenes locekļu vidē.

Autores iztēle ir radījusi vecuma ziņā un arī raksturos atšķirīgu izmeklētāju pāri. Frīda Paulsena mācās Hamburgas Policijas akadēmijā, viņai ir jau trīsdesmit viens gads, un vēlme kļūt par izmeklētāju ir jauns dzīves izaicinājums, kad policistes darbs vairs jaunas attīstības iespējas nepiedāvā. Bjarnes Hāverkorta izmeklētāja karjera nav bijusi diez cik sekmīga – tās izaugsmi apturējusi neatklāta pusaudzes slepkavība. Abiem galvenajiem varoņiem ir savi pagātnes noslēpumi un neatrisinātas problēmas. Gadu starpība un dzimumatšķirība rada savstarpēju spriedzi un neuzticību; grāmata ir arī patiesības noskaidrošana notikumam, kurš izmainīja abu dzīvi.

Felka ir dzimusi Meisenē 1974. gadā, studējusi juridiskās zinātnes Leipcigas Universitātē un pēc universitātes absolvēšanas strādājusi par juristi lielā Leipcigas uzņēmumā. Kad Felkai ir pāri trīsdesmit, viņa pārtrauc sekmīgo profesionālo karjeru, lai sāktu rakstīt. Pēc pirmo darbu panākumiem viņa kopā ar vīru pārceļas uz sava tēva bērnības zemi – Elbmāršu. Rakstnieces bērnībā Leipciga un Meisene atradās sociālistiskās Vācijas pusē, bet Elbmārša – Rietumos. Pēc pārceļšanās Felka aizsāk kriminālromānu ciklu, kura centrā ir izmeklētāji Frīda Paulsena un Bjarnes Hāverkorns; romāns "Nāves jūdze" šajā ciklā ir pirmais. Šobrīd Vācijā izdoti jau četri Felkas romāni, kuru darbība norisinās Elbmāršas ābeļdārzos.

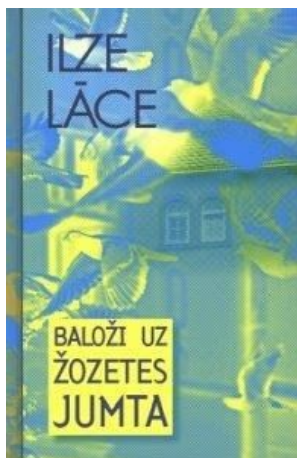
Romānu tulkojusi Sigita Kušnere, kurai veiksmīgi izdevies atveidot noslēpumaino Elbmāršas atmosfēru.

<https://veikals.latvijamediji.lv/shop/product/1055>

Atslēgvārdi:

vācu literatūra; vācu kriminālromāni; Elbmārša

Sigita Kušnere:

Lāce, Ilze. Baloži uz Žozetes jumta. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 144 lpp. ISBN 9789934089220.

Ilzes Lāces stāstu krājums formāli ir debija, tomēr tā nekādā ziņā nav rokas iemēģināšana prozas tekstu veidošanā, jo autorei ir cieņu raisoša pieredze tulkotājas darbā – tāpat smalka valodas izjūta, plašs vārdu krājums, precīza izteiksme un domas formulējums. Stāstu telpa veidota niansētos pasteltoņos – gan krāsu, skaņu un smaržu, gan tēlu psiholoģijas atklāsmē. Krājuma centrā ir sieviete dzīves jēgas, piederības un sava cilvēka meklējumos. Stāsti vēsta arī par sāpīgu pieredzi, bet dara to nevardarbīgi, ar empātiju, dažbrīd – ar lielisku humora izjūtu: ne skaļos smieklos, bet ar gudra cilvēka smaidu.

Krājuma lielākā vērtība ir valodas dzīvīgums – piemirstu vai reti lietotu vārdu iedzīvināšana, tekstā iekodētā vizualitāte. Līdzās tam grūti vārdos izsakāms un pēdējo gadu latviešu literatūrā reti lasāms vieglums, emocionāls un teju vai fiziski sajūtams dienvidzemju saules siltums, kas nedisonē ar grodu sižeta vijumu, bet dara to vēl iedarbīgāku. Jo īpaši tādēļ, ka autorei, iztiekot bez pašmērķīgiem un samocītiem eksperimentiem, ir izdevies saglabāt labākās žanra tradīcijas.

Kādēļ literāri teksti tiek rakstīti? Kādēļ cilvēki joprojām lasa grāmatas? Kas nosaka to, kurš teksts tiek atzīts par labu esam? Šie ir "lielie jautājumi", uz kuriem atbildes meklē katra rakstītāju, lasītāju un pētnieku paaudze. Līdzās tiem allaž aktuāli arī jautājumi par tradīciju un meklējumu nozīmi literārajā procesā. Latviešu rakstnieki dažādos vēstures posmos teju vai pašmērķīgi centušies pēc visa jaunā, nereti vien "dzenoties pakal" pasaulē jau sen norietējušām ietekmēm un novitātēm. Lāces stāstu krājums pierāda, ka tradīcija, iespējams, tagad ir īsteni jauns stils, jo reti kurā prozas darbā varam patiešām gūt baudu no prasmīgi izstāstīta stāsta.

http://zaqarins.net/JG/jq292/JG292_Lace-Verhaeghe.htm#sthash.GzqMzaiv.dpbs

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/klaja-nacis-ilzes-laces-stastu-krajums-balozi-uz-zozetes-jumta.a371751>

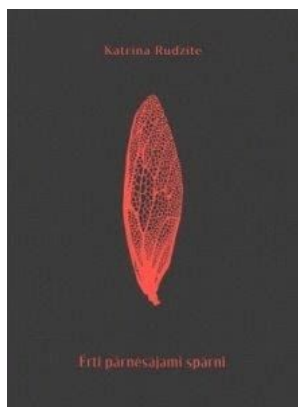
<https://www.tvnet.lv/7047385/izdots-ilzes-laces-stastu-krajums>

Atslēgvārdi:

latviešu stāsti

Skatīt arī: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/29348927.pdf>

Linda Stūrmane:

Rudzīte, Katrīna. Ērti pārnēsājami spārni. Rīga : Neputns, 2020. 77 lpp. ISBN 9789934565878.

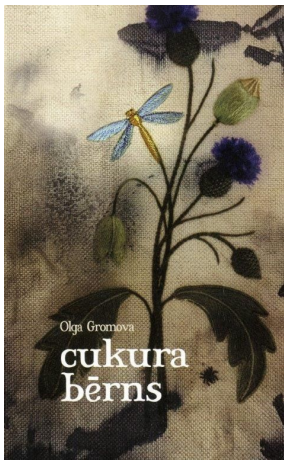
Reizēm cilvēki analizē, vēlreiz un vēlreiz pārcilā vienus un tos pašus notikumus, pieķeras pagātnei un padara to par tagadnes daļu. Tāda ir arī krājuma "Ērti pārnēsājami spārni" liriskā varone. Katrīna Rudzīte izceļ ne tikai atmiņu rēģus, kuri vajā, bet arī literārās varones vientulību: "Viņa ir sieviete, kas mājās vienmēr atgriežas viena" (20. lpp.). Tas, iespējams, izskaidro arī vienu trauslo spārnu, kas rotā krājuma melnos vākus (krājuma dizaina autore – Annija Grosa). Liriskā varone ir nervoza un trauksmes pilna, viņai "visas skumjas un bailes pastāv vienlaikus" (20. lpp.). Tiek izjūts kauns par sliktajiem izdarītajiem darbiem – "bastotās" stundas, apēstās konfektes, burtnīcu atlocītie stūri un smēķēšana. Kauna sajūta mijas arī ar komplicētajām attiecībām ar pašas ķermeni: "Bailes atrasties ķermenī (...) mans ķermenis ir bumba ar laika degli" (36. lpp.). Autore piedāvā šķietami vienkāršu atbildi uz jautājumu, kādēļ neizdodas sevi pieņemt: "Iepazīšanās man padodas slikti" (40. lpp.). Jāpiemin, ka jau krājuma pirmajā dzejolī tiek norādīts uz liriskās varones introverto darbu, kas ļauj secināt, ka viņai grūti iepazīt ne tikai sevi, bet arī citus. Šī trauksmes pilnā introvertā līnija noturēta līdz pašam krājuma beigām. Starp nožēlu par neizdarīto un nākamās dzīves vēlmēm parādās nokavētas tikšanās un iedomāti liekie kilogrami.

Krājums ir nebeidzams monologs un cīņa pašai ar sevi, nepārprotami fokusējoties uz mentālo pasauli. Tomēr autorei ir precīza valodas izjūta, kas lasītājam piedāvā arī poētisku baudījumu – metaforas, salīdzinājumus, alūzijas un tēlainību.

<https://www.punctummagazine.lv/2020/05/12/rudzite-un-es>

Atslēgvārdi:

latviešu dzeja

Gromova, Olga. Cukura bērns : stāsts par pagājušā gadsimta meiteni, ko izstāstījusi Stella Nudoļska. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2020. 192 lpp. ISBN 9789984238227.

Aiz ļoti skaista un filigrāni nostrādāta vāka, veidota pēc līdzības ar īstu izšuvumu, noslēpts krievu rakstnieces Olgas Gromovas uzklusītais un pierakstītais stāsts "Cukura bērns". Aizkustinošais izsūtījuma stāsts ir Stellas Nudoļskas atmiņas – savas bērnības tumšākās lappuses viņa izstāstījusi, būdama jau paveca kundze, bet Olga Gromova tās lasītājam nogādājusi "bērna acu skatījumā".

Stella ir piecus gadus veca, kad viņas idilliskā bērnība pavēršas pilnīgi pretējā virzienā. Inteliģentais tēvs kļuvis par tautas ienaidnieku un tiek izsūtīts uz darba nometni, aizvedot netīrā vilciena vagonā bez logiem. Arī mazā Stella un viņas mamma kļūst par "sabiedrībai bīstamiem elementiem" un nogādājamas iespējami tālu no "sociālistiski vērtīgiem pilsoņiem". Viņas gan ceļu uz Ķirgizstānu mēro salīdzinoši ērtākos apstākļos un, noderīgu padomu pavadītas, ir samērā labi sagatavojušās tālajam ceļam.

Lai arī stāsts ir par grūtībām un nežēlību, vēstījuma kopējā noskaņa ir neizmērojami gaiša un labestīga. Lai gan oriģinālizdevumā grāmata adresēta pamatskolas vecuma bērniem, latviešu izdevumā lasām norādi – pieaugušajiem. Patiesībā ne jau grāmatu tirgotāju piešķirtā kategorija, bet pieaugušā acij tīkamais un estētiskais vāks, iespējams, ietekmēs šīs grāmatas nonākšanu pie jauniešu auditorijas. Mans viedoklis – piecus gadus vecās Stellas Nudoļskas stāsts noteikti ir ieteicamā literatūra gan palielākiem bērniem, gan pusaudžiem un pieaugušajiem, jo stāsts ir ne tikai par vēsturi, bet arī par labestību. Turklāt mūsdienu bērnam šī grāmata var kalpot kā labs kultūršoka elements: cik ļoti no mūsdienām var atšķirties 20. gadsimta sākuma un vidus bērnības pieredze.

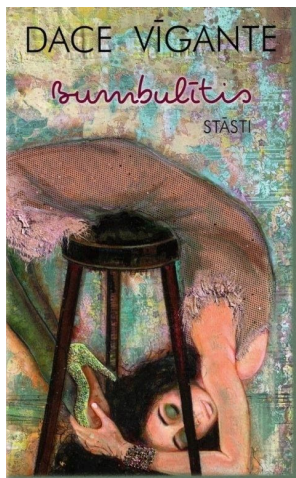
Brižiem gan ļoti jūtams, ka atmiņas pārlietu ietērptas literārā apdarē, lai būtu lasāmas saistoši un aizrautu lasītāju. Daži dialogi šķiet nedaudz nereāli, bet kopējā vēstures aina nav grozīta vai izdomāta. Jaunā sieviete un mazais bērns nepamatoti un neloģiski tika izmesti no ierastās ikdienas un mājām, aizsūtot izdzīvošanai skarbā Vidusāzijas stepē tikvien kā ar to, ko iedomājušās paņemt līdzī čemodānā un vienā nododamās bagāžas vienībā. Tomēr abas izdzīvoja – sieviete, visticamāk, meitas dēļ, meita – tādēļ, ka mamma atdeva sevi visu un nezaudēja ne savu cēlo garu, ne iekšējo kultūru. Stāstā iekodēta tik liela ticība labajam, ka šķiet, tieši tā bijusi galvenais dzinējspēks izturēt. Lai arī ļaunums bija visapkārt, Stella Nudoļska pēc daudzajiem gadiem atcerējās un izstāstīja vien labo.

<http://www.mumspatik.lv/iznacis-olgas-gromovas-romans-cukura-berns>

Atslēgvārdi:

krievu biogrāfiskā proza; dokumentālā proza; politiskā vajāšana Padomju Savienībā

Vīgante, Dace. Bumbulītis. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 160 lpp. ISBN 9789934089176.

Latviešu autore Dace Vīgante turpina priecēt lasītājus ar ļoti patiesiem stāstiem. Pēc vairākām publikācijām tīmekļa kultūras vietnēs jau bija nojaušams, ka autore nesēž vis rokas klēpī salikusi. Liekot gaidīt grāmatas iznākšanu, lasītāju pacietība tika pārbaudīta ar vairākiem atsevišķiem stāstiem. Jau līdz šim zināmi un lasītāju novērtēti ir Vīgantes stāstu krājumi "Ledus apelsīns" un "Tad jau redzēs", kuriem tagad ar 13 stāstiem pievienojusies jaunākā grāmata "Bumbulītis".

Vīgantes stāstos par dažādām dzīves mizanscēnām galvenokārt reflektē sievietes, taču dažreiz autore ļauj ierunāties arī vīrietim, neļaujot tomēr viņam kļūt par orķestra pirmo vijoli.

Lai arī stāstu varoņi runā pirmajā personā, tie pilni niansētu pārējo personāžu un situāciju vērojumu. Noprotams, ka autore daudz vērojusi cilvēkus, lai izveidotu tieši šādus tipāžus. Tās ir jutekliskas sievietes, viņu saskarsme ar lielākām un mazākām ķibelēm, arī vājībām – kā jau mums visiem, un tāpat kā pārsvarā mēs visi, arī Vīgantes varones tiek cauri jebkuriem notikumiem. Veiksmīgi izmantojot valodas nianses, autore spēj ievest lasītāju stāsta norisei piederīgajā laikposmā. Piemēram, stāstā "Jeļena" lasītājs gluži vai ietinas tveicīgās Maskavas ielās vējojošajā maijpuķīšu aromātā un spēj sataustīt Olimpisko spēļu simboliskā lāciņa pakāpenisko nobružāšanos.

Lasīt Vīgantes stāstus ir kā ļauties reibinošam virpulim te vienā, te citā dzīvē. Izbaudīt, pašam no likstām neciešot, nedaudz pasmaidīt par kāda lētticību vai muļķību. Var arī sašust vai vienkārši līdzī just – iespējamo emociju gamma ļoti daudzveidīga. Patiesībā stāsta formāts šīm etiķēm ir īsti piemērots, jo viens otrs stāsts, lielākā apjomā izstiepts, pārvērstos par banālu un paredzamu ziepju operu. Taču rakstnieces laikus ielikta daudzpunkte ļauj lasītājam pašam iztēloties, kā viss varētu turpināties.

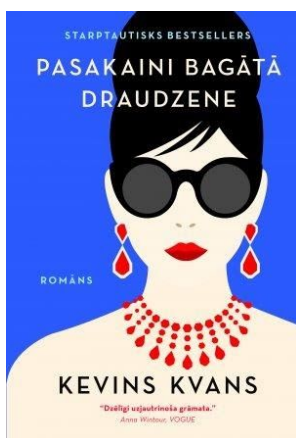
<https://dacevigante.lv/bumbulitis>

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/izdots-daces-vigantes-stastu-krajums-bumbulitis.a382066>

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/izdots-daces-vigantes-stastu-krajums-bumbulitis.d?id=52671487>

Atslēgvārdi:

latviešu autoru stāsti

Kvans, Kevins. Pasakaini bagātā draudzene. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 730 lpp. ISBN 9789934090462.

Nemaz tik ilgi nebija jāgaida līdz dienai, kad latviešu valodā lasāms amerikāņu autora Kevina Kvana grāmatas "Traki bagātie aziāti" turpinājums "Pasakaini bagātā draudzene". Lasītājs atkal var pārceļties uz mums maz zināmo vidi un turpināt sekot ziepju operas cienīgiem notikumiem bagāto singapūriešu dzīvē, neprātīgām iepirkšanās tūrēm un izēšanās epizodēm šķietami visnotaļ parastās ģimenes pusdienās. Lieliska izvēle atvaļinājuma laikam vai arī tam, lai aizmirstos no saspringtās ikdienas. Kvana grāmatu sērija nepretendē uz iekļūšanu nopietnās literatūras plauktiņā vai pasaules literatūras klasikas sarakstos, taču izklaidējošā žanrā tā ir izcila. Ja pirmajā grāmatā paralēli izklāidei bija ietilpinātas arī vairākas nopietnu sociālu un sabiedrisku problēmu jomas, kā arī ieskanējās feminisma nots galvenās varones izvēlē un rīcībā, tad šajā grāmatā lielākais uzsvars likts uz autora pavīpsnāšanu par bagāto ļaužu asarām.

Grāmata par ir krāšņa, mazliet neticama, cukursalda lasāmviela, kurā ir nedaudz romantikas un mazliet – arī negaidītu notikumu. Gan jau bagāti cilvēki tiešām dzīvo līdzīgi Kvana aprakstītajiem varoņiem, tomēr no latviešu valodā lasošā cilvēka šī pasaule ir tik tālu, ka tikpat labi viņi visi varētu būt arī zaļā krāsā un lēkāt apkārt kā sienāži – lasītājs to pieņemtu bez lielas kritikas vai piekasišanās. Otrajā grāmatā lasītājs sastopas gan ar lielu daļu personāžu, kas iepazīti jau pirmajā izdevumā, gan ieskatās arī dažās jaunās ģimenēs. Ja pirmajā daļā autors patur acīs pārsvarā vienu mīlas pāri un citi ir tikai fona piedevas, tad otrajā daļā Kvans ik pa laikam pārslēdzas starp dažādu tēlu transformācijas stāstiem. Ja šī grāmata nonāks jūsu rokās, nevajag tajā meklēt nopietnu dzīves problēmu risinājumus. Reizēm vajag vienkārši ļauties fantāzijai, pat ja kādam šajā pasaulē aprakstītā dzīve ir realitāte.

<https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/179549-pasakaini-bagata-draudzene.html>

Atslēgvārdi:

amerikāņu romāni; bagātnieku dzīve Āzijā